

Päihdepolitiikka 2020 – luvulla ?

Päihdetoimijoiden valtakunnallisen yhteistyöryhmän (PÄIVYT)
seminaari 1.12.2017

Asiakasnäkökulmaa sotessa
Päihdeasiamies Marjo Tervo, Ehyt ry

Sote -uudistuksessa meneillään

- Maakuntalaki ja sote –järjestämislaki käsittelyssä EK:ssa. Tarkoitus tulla voimaan 1.1.2020

□ Tavoitteena

- Valtion verovaroilla rahoittamat julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut mm päihde- ja mielenterveyspalvelut uudistuksen myötä toteutuvat siten, että
 - Hyvinvointi ja terveyserot pienenevät
 - Palvelujen yhdenvertaisuus ja saatavuus/saavutettavuus paranee
 - Vaikuttavuus paranee ja kustannusten kasvua hillitään
 - Asiakas saa tarpeiden mukaiset sosiaali- ja terveyspalvelut
-
- ❖ Maakunta vastaa järjestäjänä viranomaistehtävistä sekä koko palvelujärjestelmän ja perusoikeuksien toimivuudesta. Järjestäminen ja palvelutuotanto erotetaan eri organisaatioihin (yksi tai useampi liikelaitos). Julkista valtaa käytetään vain virkavastuulla.
 - ❖ Integraatio: maakunnan vastuulla on yhteen sovittaa palvelut siten, että muodostuu
 - ❖ Asiakaslähtöiset kokonaisuudet, toimivat palvelu- ja hoitoketjut perus- ja erityistasolla
 - ❖ Oikeaan aikaan oikeasta paikasta
 - ❖ Sähköiset, digitaaliset ja liikkuvat palvelut (edistää lähipalvelujen toteutumista)
 - ❖ Asiakkaan valinnanvapaus laajenee
 - ❖ Asiakasmaksut samat (ei omavastuuta, lisäpalvelut itse maksettavaksi)
-
- Vaikuttamisen paikka
 - ❖ Maakuntavaalit 10/2018 (18 maakuntaa järjestää palvelut)
 - ❖ Maakuntastrategiaan, palvelustrategiaan vaikuttaminen (toimeenpanon esivalmistelu meneillään)
 - ❖ tavoitteena päihde- ja mielenterveysneuvosto lakisääteisten lisäksi joka maakuntaan

Sisältölakien uudistaminen meneillään

- STM on asettanut työryhmän tekemään ehdotuksensa itsemääräämisoikeus- (IMO), sekä päihde- (PHL) ja mielenterveyspalveluja (MTL) koskeviksi säännöksiksi
- Toimikausi päättyy 2/2018, lakiehdotus lausunnolle keväällä 2018 (sitä ennen kuulemisia, seminaareja), HE eduskuntaan 2018, voimaantulo ?

□ Tavoitteena

- Uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöä siten, että itsemääräämisoikeus vahvistuu ja sen rajoittamisesta on kattavasti säädetty koskien kaikkia asiakkaita ja potilaita
- Päihde- ja mielenterveysongelmaisia koskevaa lainsäädäntöä uudistetaan siten, että heidän palvelujen saaminen turvataan yhdenvertaisesti muiden potilaiden ja asiakkaiden kanssa
 - ❖ Uudistamisen esivalmistelussa palvelujen riittävyyden lähtökohtana pidettiin tasoa, joka luo jokaiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Arvioissa korostettiin ennaltaehkäisyä, varhaisvaiheen puuttumista sekä syrjäytymisen, syrjinnän ja stigmatisoinnin vähentämistä.
 - ❖ Esille tuli useita palvelujen kehittämistarpeita mm:
 - ❖ matala kynnyks, palvelujen saaminen/ saavuttavuus yhdenvertaisesti kohtuullisessa ajassa, asiakaslähtöisyys, asiakkaiden osallisuus hoidon suunnitteluun ja hoitomuodon valintaan, pämi – palvelujen integrointi, avo- ja laitospalvelujen riittävyys ja asumispalvelujen järjestäminen, liikkuvat (jalkautuvat palvelut), kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen, lasten ja läheisten huomioiminen
 - ❖ PHL ja MTL uudistamistapaa pohdittaessa esillä oli vaihtoehtoina 1) PHL ja MTL säilytetään erillisinä, 2) niiden yhdistäminen tai 3) jos tahdonvastaiset säännökset siirretään IMO:iin -> täydennetään SHL ja THL :n säännöksiä

□ Vaikuttamisen paikka

- ❖ Kuulemiset, seminaareihin osallistuminen, Lausuntokierros kevät 2018

Valinnanvapauslaissa meneillään

- Valinnanvapauslakiehdotus lausuntokierroksella 15.2.2017 asti, HE eduskuntaan 3/2018, voimaan 2020 asteittain
- Tavoitteena on
 - Pääsee nopeammin hoitoon, voi valita yksityisen, julkisen tai kolmannen sektorin sote-keskuksen: mm.. **terveysneuvonta, hoitajan ja lääkärin palvelut, sosiaalihuollon ohjaus ja neuvonta (suora valinta)**
 - Parantaa palvelujen saatavuutta, laatua ja kustannusvaikuttavuutta
 - Lisää asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia
 - Maakunnan liikelaitos tuottaa sote –keskusten ja hammashoidon palvelujen lisäksi ne palvelut, joita ei voi saada sote –keskuksesta mm. **sosiaalipalvelut**, erikoissairaanhoido, koulu- ja opiskeluterveydenhuolto
 - Asiakkaan palvelutarpeen arviointi (tarvittaessa yhteistyössä sote –keskuksen kanssa)
 - Asiakassuunnitelman laadinta ja päätökset muista kuin sote –keskuksen palveluista ja palvelut asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla
 - ❖ Sote –keskuksen valinta; varhaisvaiheen tunnistaminen (mini-interventio). **HE suorassa valinnassa mm mielenterveys- ja päihdehäiriöt, päihteiden haitallinen käyttö ja lievät riippuvuudet, sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus (maakunnan työntekijöiden jalkautuminen)**
 - ❖ Maakunnan liikelaitos: muut mielenterveys- ja päihdepalvelut, paljon palveluja tarvitsevat; palvelutarpeen arvio, asiakassuunnitelma, kokonaisvastuu, yhden oven periaate
 - ❖ Asiakkaalle **on tarjottava** asiakasseteli laissa määriteltyjen palvelujen osalta, jolla hankkii tarvitsemiansa palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta : **mm sosiaalinen kuntoutus esim päihteetön arjen hallinta, kotipalvelu ja kotihoito** tai muissa maakunnan päättämässä palveluissa
 - ❖ Henkilökohtainen budjetti **on tarjottava**; jatkuva ja laaja-alainen avun ja tuen tarve, tai hoidon ja huolenpidon tarve, pystyy itse tai tuettuna suunnittelemaan ja hankkimaan oman palvelunsa; maakunta **voi päättää laajemmin kuin laissa** (vammais- ja vanhus) **säädetty**; esim päihdeongelmainen
- **Vaikuttamisen paikka; tarkemmin suoran valinnan ja maakunnan liikelaitoksen palvelut, asiakassetelin ja HB laajemmin sekä eri palveluntuottajien integraatiosta ? Sosiaalihuollon säännöksiä täydentäminen ja laajentaminen.**
- ❖ **Lausuntokierros 15.12.2017 asti**

Mitä sote mahdollistaa päihde- ja mielenterveyspotilaille/asiakkaille

- Maakunnan tasolla lisää yhdenvertaisuutta palvelujen saatavuudessa ja tarjonnassa
- Laaja väestöpohja ja valinnanvapaus mahdollistaa monipuolisemman palvelutarjonnan
- Peruspalvelut helposti saatavilla, matalan kynnyksen palveluja lähellä asiakkaita
- Peruspalvelujen ja erityispalvelujen toimivat yhteys
- Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon integroitujen palvelujen avulla mahdollisuus saada paremmin kokonaisvaltaista apua ja laadukkaampia palveluja
- Päihde- ja mielenterveyspalveluissa yhden oven periaate
 - Edellyttää tiedottamista, opastusta ja neuvontaa, palveluohjausta, välineet valita
 - Maakunnan järjestämisvastuu vaatii riittävää rahoitusta
 - Riittävä valvonta (maakunnan ja palvelujen tuottajien omavalvonta, hyväksymis- ja sopimusmenettelyt) ja jälkivalvontaa(vo:t, epäkohtailmoitukset, muistutukset ja kantelut), jotta perusoikeudet toteutuu
- Sisältölakien uudistamisen **tavoitteiden toteutuminen mahdollistaa** paremmin päihde- ja mielenterveysasiakkaiden/potilaiden oikeuden tarpeenmukaiseen hoitoon ja kuntoutukseen tasavertaisesti muiden sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden kanssa; stigman vähentäminen
 - Edellyttää entistä vahvempia ja selkeämpiä säännöksiä
- Itsemääräämisoikeutta vahvistetaan, asiakkaan osallisuutta ja palvelujen asiakaslähtöisyyttä korostetaan, rajoitustoimenpiteitä ja pakkoa vähennetään
 - Edellyttää riittäviä vapaaehtoisia ja tarpeenmukaisia palveluja
- **Vaikutusmahdollisuudet lisääntyvät**; palvelujen suunnittelu ja kehittäminen, kokemusasiantuntijat, asiakasraadit, eri neuvostot, neuvottelukunnat , entisten oikeusturvakeinojen lisäksi asiakkaan oikeus saattaa maakunnan käsiteltäväksi valinnanvapauden piiriin kuuluvissa palveluissa kokemansa epäkohta

Lähteitä

www.alueuudistus.fi

<http://alueuudistus.fi/soteuudistus/asiakkaan-valinnanvapaus>

Sote ja päihde- ja mielenterveyslainsäädäntö -tilaisuuksia ja luentoja:

- ❖ Helena Vorma: Itsemääräämisoikeuslaki ja Mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistaminen
- ❖ Sinikka Salo: Sote- ja maakuntauudistus - Hallituksen esityksen (HE 15/2017 vp.) ja valinnanvapauslain luonnoksen mukaisesti
- ❖ Lotta Hämeen-Anttila: Mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistaminen

https://www.slideshare.net/THLfi/tag/mielenterveys_ja_paihdealan_johtajat